

Det samfunnsmedisinske rollespelet

Geir Sverre Braut

Helse Stavanger HF/Universitetet i Stavanger

Grunnkurs G

Bodø, 24. september 2018

Læringsutbytte

- Kunna bruka nokre samfunnsfaglege omgrep i skjønnsutøving i samfunnsmedisinsk praksis
 - Rolle
 - Makt
 - Risiko – minst to risikoomgrep i samfunnsmedisinen
 - Verdi og norm
 - Effekt

Kva er samfunnsmedisin?

- Forvaltningsemne
 - Historisk: Distriktslegefunksjonen
 - Nært knytt til kommuneoverlege- og fylkeslegefunksjonane; etter kvart også funksjonar i helseføretaka, NAV m.v.
- Kunnskapsfelt
 - Epidemiologi, miljømedisin, administrasjon/økonomi
 - Sosialmedisin?
 - Men knapt eit eige forskingsfelt?
- Tenkemåte

Kva er samfunnsmedisin?

- Forvaltningsemne
 - Historisk: Distriktslegefunksjonen
 - Nært knytt til kommuneoverlege- og fylkeslegefunksjonane; etter kvart også funksjonar i helseføretaka, NAV m.v.
- Kunnskapsfelt
 - Epidemiologi, miljømedisin, administrasjon/økonomi
 - Sosialmedisin?
 - Men knapt eit eige forskingsfelt?
- **Tenkemåte**

Rolleomgrepet

- Forventningar til ein person i ein gitt situasjon
 - OBS: Ikkje berre egne forventningar, men også dei som andre måtte ha!
- Rådgjevar overfor makthavarane
 - Kva rammer råder?
- Kor hentar ein då autoriteten?
 - Kunnskap
 - Erfaring

Maktomgrepet

- Evne til å påverka andre, og til å motstå påverknad
- Makt i systemperspektiv vs. aktørperspektiv
 - St. meld. nr. 44 (1982-83) og NOU 1982:3
- Hirschmann
 - Exit, voice, loyalty
- Brinkmann
 - Posisjons-, bytte- og modellmakt

Stein Bråten om modellmakt

Fra: *Kommunikasjon og samspill*, Tano, Oslo 1998

«Modellmakt vil si innflytelse på andre i kraft av en gjennomslagskraftig virkelighetsmodell som de andre tilskriver som kilde for endegyldige svar på spørsmål om et bestemt saksområde, og som utelukker spørsmålshorizonten for alternative perspektiver og virkelighetsdefinisjoner.»

Det samfunnsmedisinske blikket

- **Populasjonen**
- Risikoomgrepet
- Multikausalitet, årsaksvurderingar
- Effektvurderingar (HTA som modell?)
- Massestrategi versus høgrisikostrategi
- Medisinsk tenking i sosial kontekst
- Systemtenking i medisinsk kontekst

Det samfunnsmedisinske blikket

- Populasjonen
- **Risikoomgrepet**
- Multikausalitet, årsaksvurderingar
- Effektvurderingar (HTA som modell?)
- Massestrategi versus høgrisikostrategi
- Medisinsk tenking i sosial kontekst
- Systemtenking i medisinsk kontekst

Risikoomgrepet

- Ordet risiko blir brukt noko ulikt i ulike faglege samanhengar
 - *Medisin*: vekt på sannsynlegheit for sjukdom eller død
 - *Matematikk/aktuarfag*: forventta tapt nytte
 - *Økonomi*: forventta nytte (vinst eller tap)
 - *Teknikk*: kombinasjon av sannsynlegheit for og konsekvens av uønskte hendingar ($R = f(p, c)$), ofte til og med uttrykt så enkelt som $R = p \times c$)

Risiko som uvisse om framtidige utfall

- Men risiko bør *ikkje* sjåast på som ein nødvendig eller ibuande, **uforanderleg** eigenskap ved ein aktivitet
- Det er noko vi både kan og **ønskjer å påverka**
- Risiko blir då meir i retning av settet av mogelege hendingar, og følgjene av desse med tilhøyrande uvisse

$$R = f (c, u, c^*, (p | k))$$

Fritt omskrive etter Aven T. Risikoanalyse. Oslo: 2008

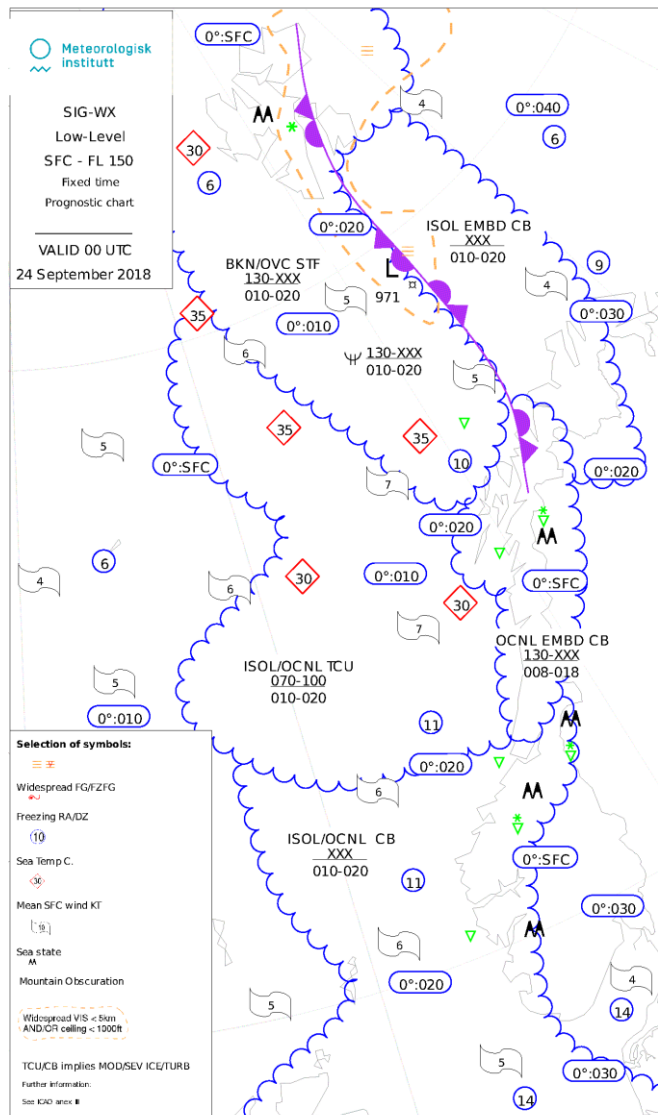
Risiko som uvisse om framtidige utfall

- Men risiko bør *ikkje* sjåast på som ein nødvendig eller ibuande, **uforanderleg** eigenskap ved ein aktivitet
- Det er noko vi både kan og **ønskjer å påverka**
- Risiko blir då meir i retning av settet av mogelege hendingar, og følgjene av desse med tilhøyrande uvisse

$R = f (c, u, c^*, (p | k))$, når vi kjenner systemet godt

Fritt omskrive etter Aven T. Risikoanalyse. Oslo: 2008

Dette er også risikobilete!

mandag kl 11		6°	0 – 0,4 mm	Frisk bris, 10 m/s fra nordvest
mandag kl 12		7°	0,1 – 0,6 mm	Liten kuling, 11 m/s fra nordvest

Vest og nordvest stiv kuling, først på dagen kortvarig sterk kuling i nord. Utover ettermiddagen minkende til liten kuling utsatte steder. Regnbyger, snøbyger over 400-600 meter, om kvelden 200-400 meter i nord.

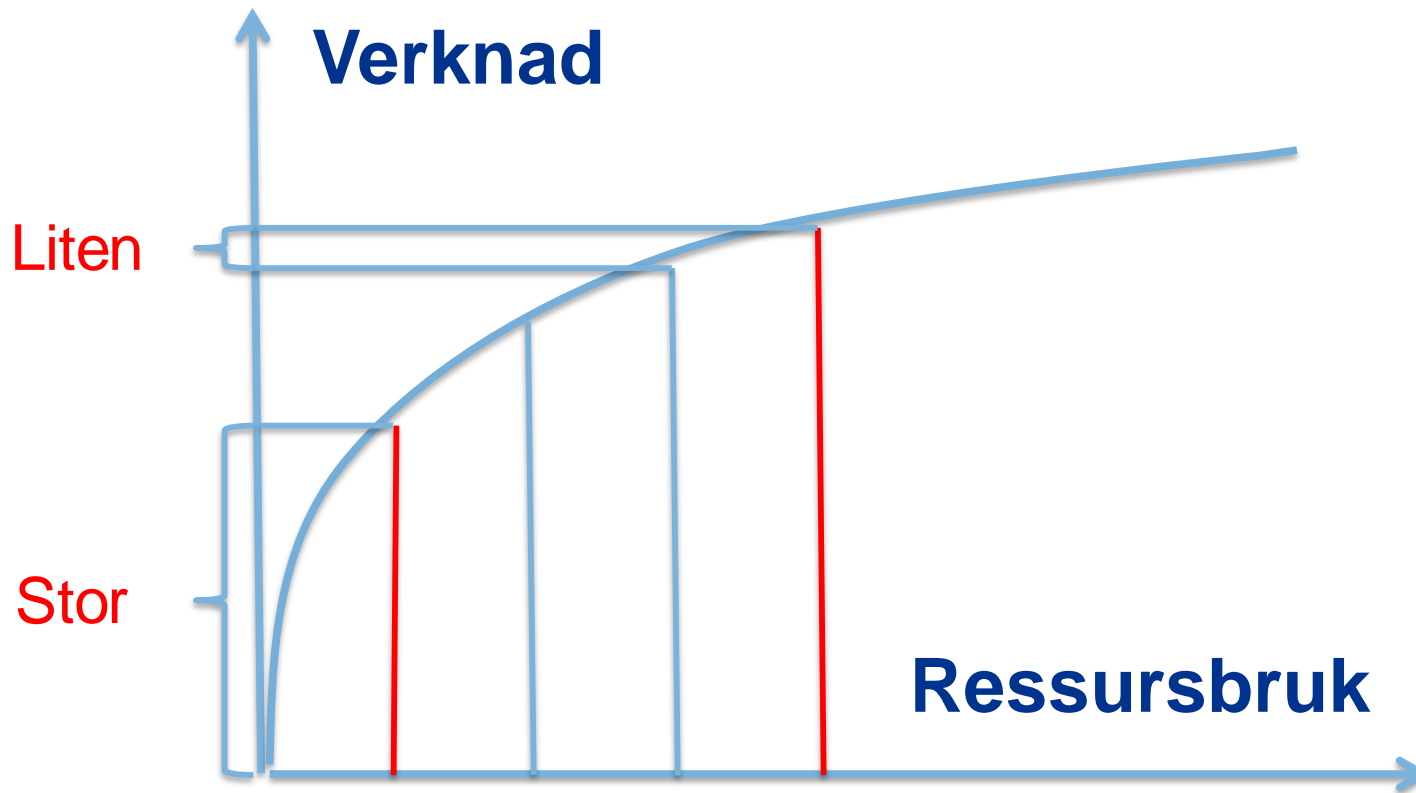
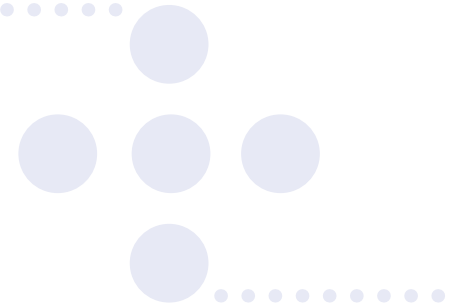
TAF 231100Z 2312/2412 26030KT 9999 -SHRA
FEW008 BKN030 TEMPO 2312/2412 SHRA
SCT008 BKN020CB TEMPO 2312/2406
29030G45KT=

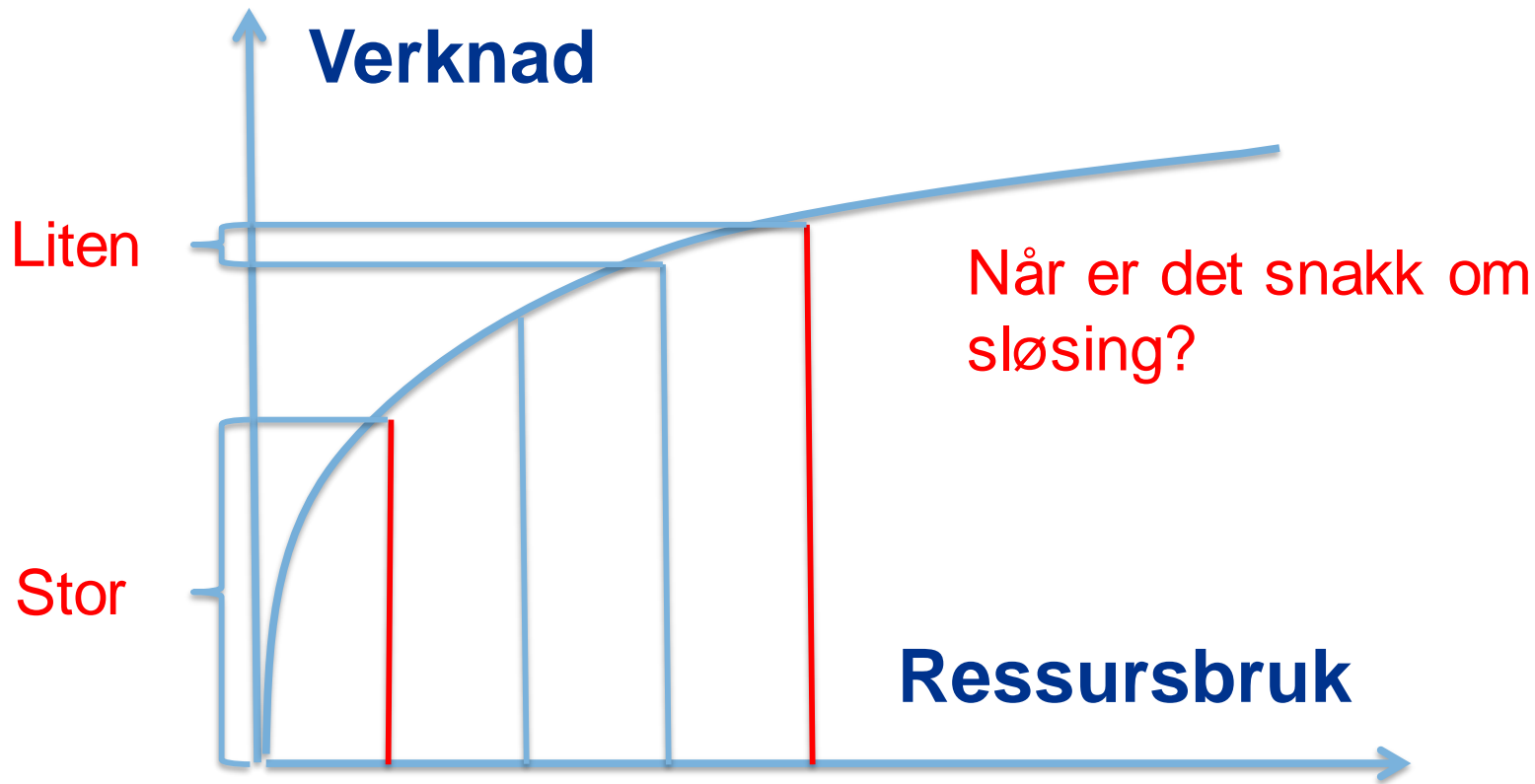
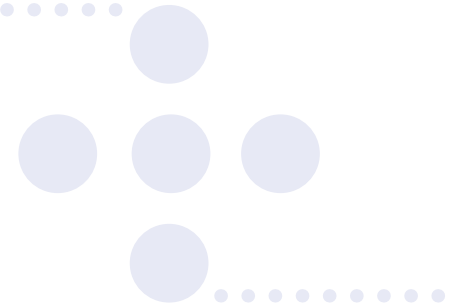
Det samfunnsmedisinske blikket

- Populasjonen
- Risikoomgrepet
- **Multikausalitet, årsaksvurderingar**
- **Effektvurderingar (HTA som modell?)**
- **Massestrategi versus høgrisikostrategi**
- Medisinsk tenking i sosial kontekst
- Systemtenking i medisinsk kontekst

Forsvarleg ressursbruk

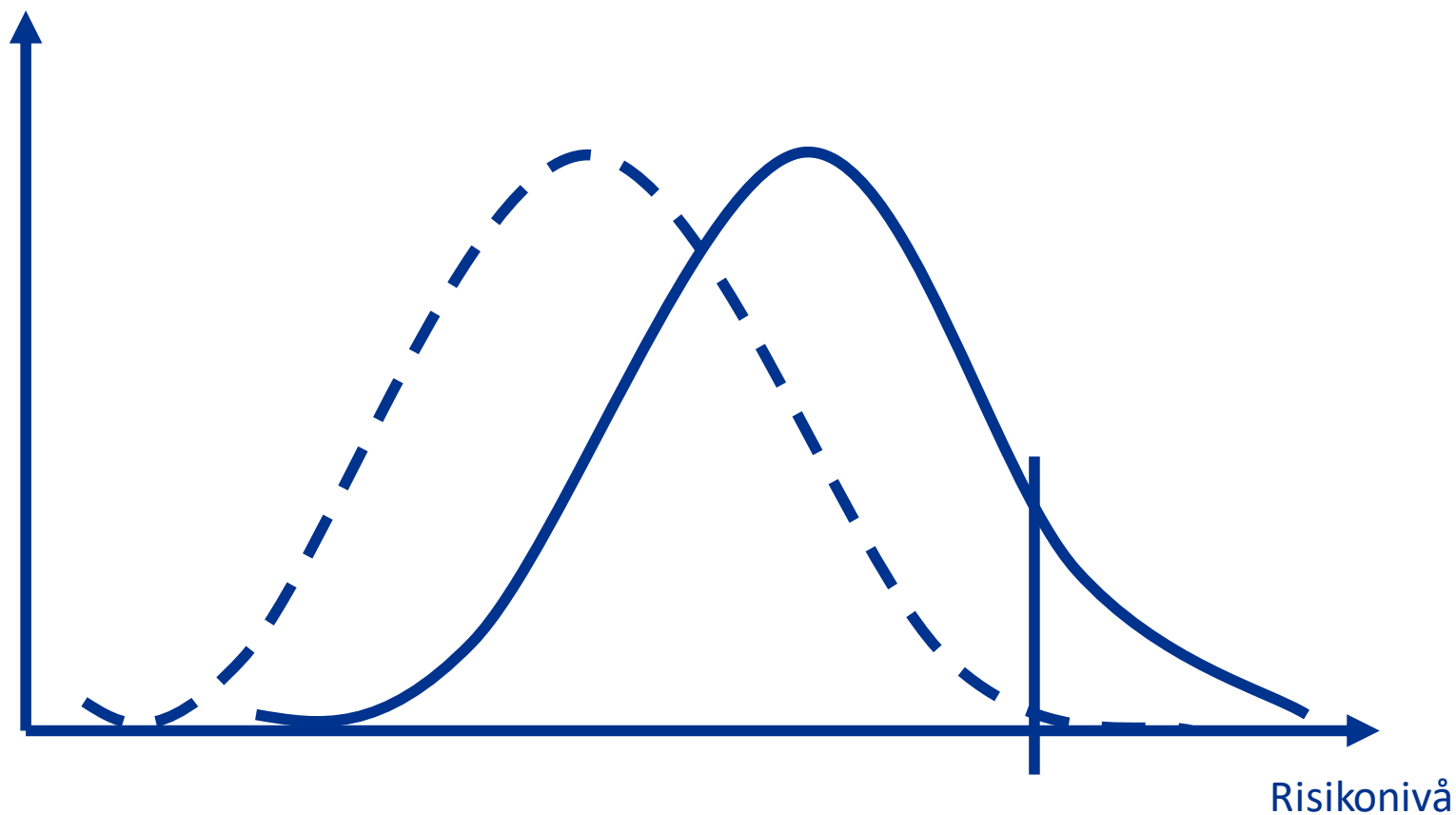

Forsvarleg ressursbruk

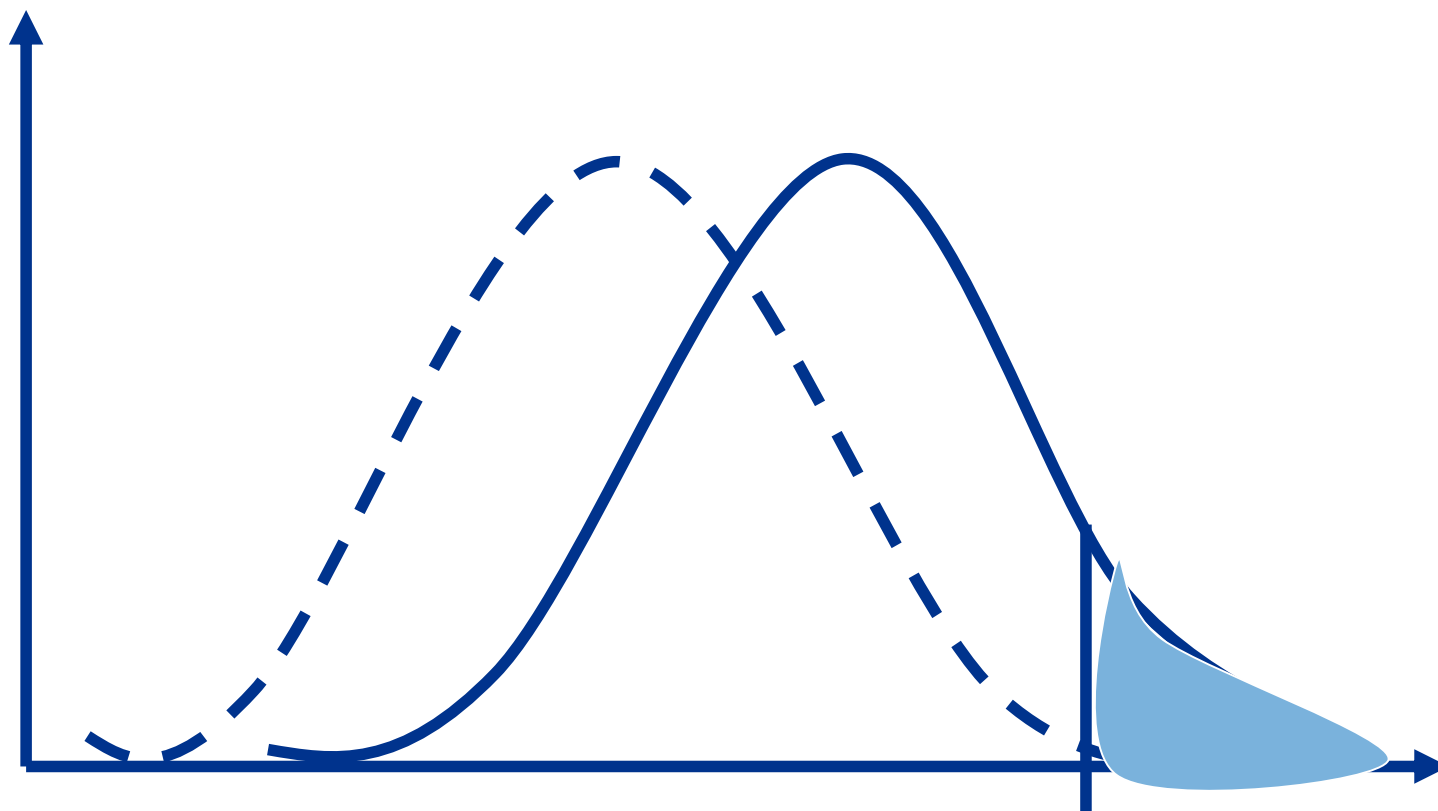
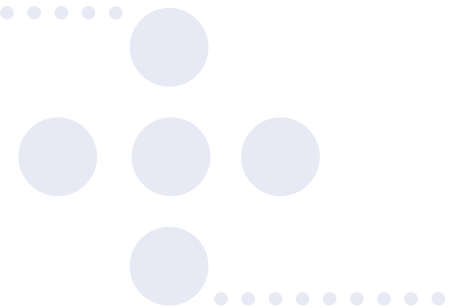

Ulike strategiar

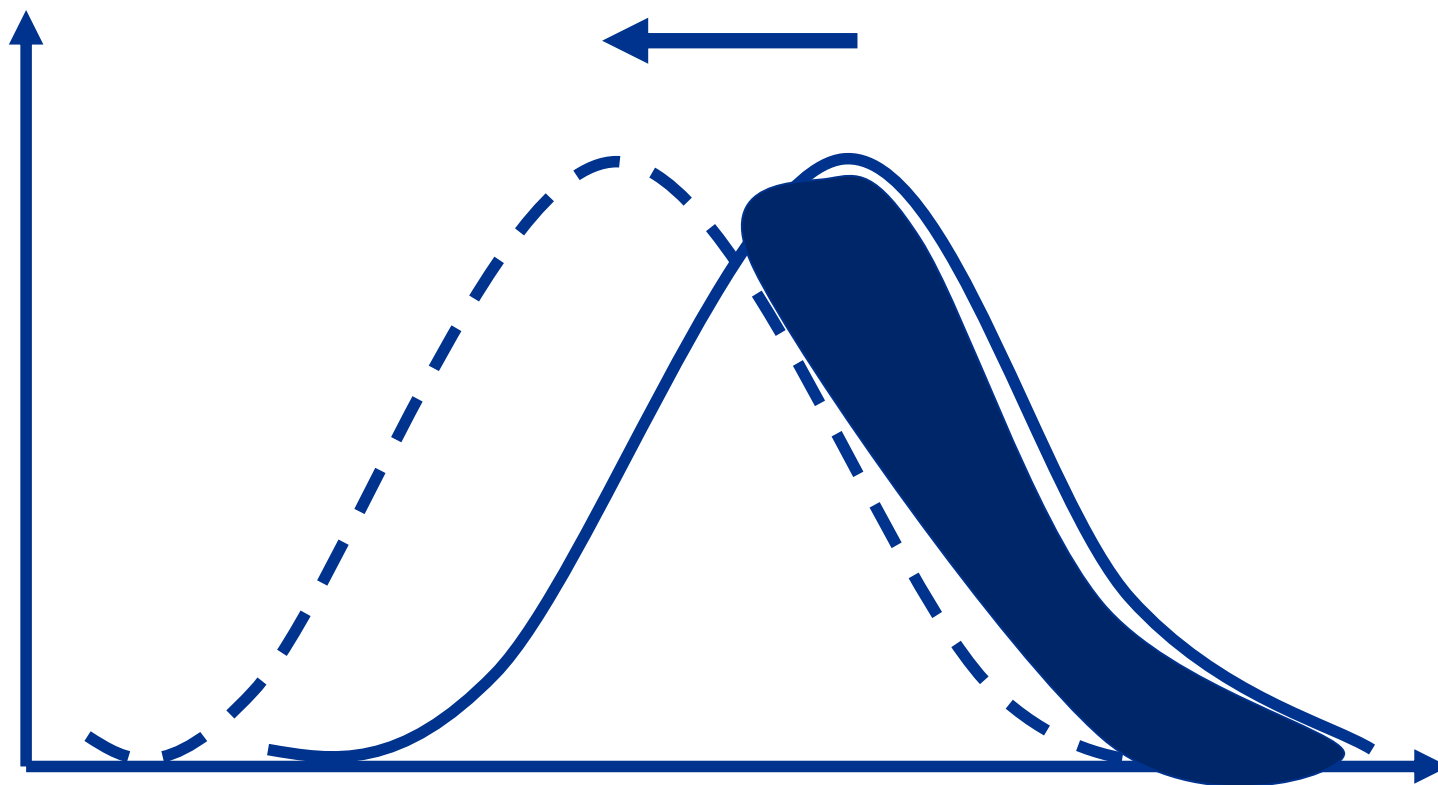
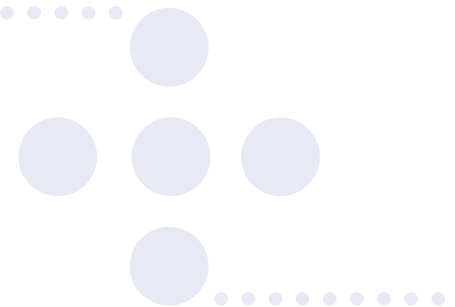
Talet på personar på ulike risikonivå

Høgrisikostrategi

Massestrategi

Det samfunnsmedisinske blikket

- Populasjonen
- Risikoomgrepet
- Multikausalitet, årsaksvurderingar
- Effektvurderingar (HTA som modell?)
- Massestrategi versus høgrisikostrategi
- **Medisinsk tenking i sosial kontekst**
- **Systemtenking i medisinsk kontekst**

Legerolla

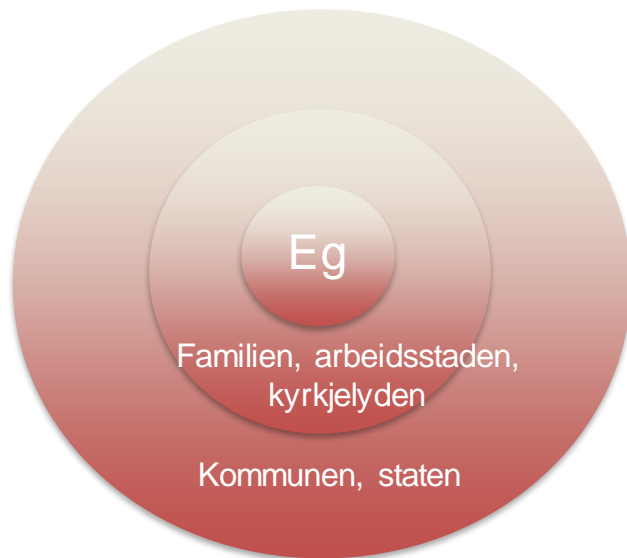
- Forordning av 4. desember 1672 om medicis og apothekere
 - Yta hjelp («omsorg»)
 - Nytte («effekt»)
 - Støtta makta («orden»)
 - Profesjon («profitt»)
- Sundhedsloven av 16. mai 1860
 - Sette legerolla tydeleg inn i lokalsamfunnet
 - Prega av «John Snow-tradisjonen»

Dei seinaste 70 åra

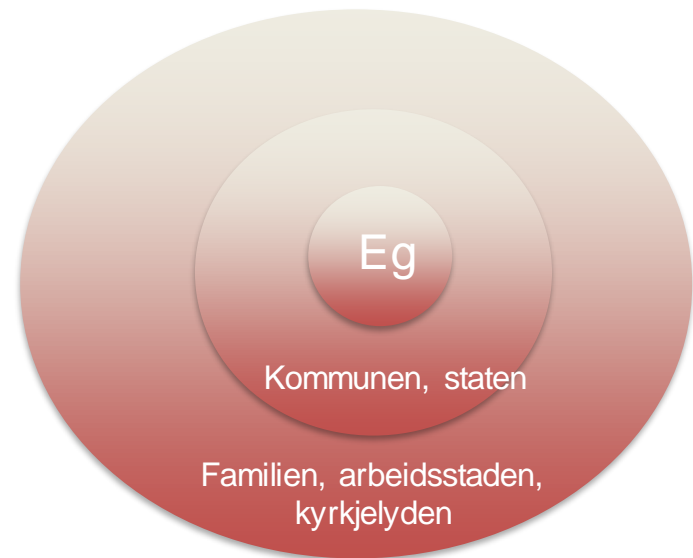
- Utviklinga av velferdsstatskonseptet
 - Den «nordiske» modellen / Beveridgemodellen
 - Den «europeiske» modellen / Bismarckmodellen

Idéhistorisk skilje mellom modellane

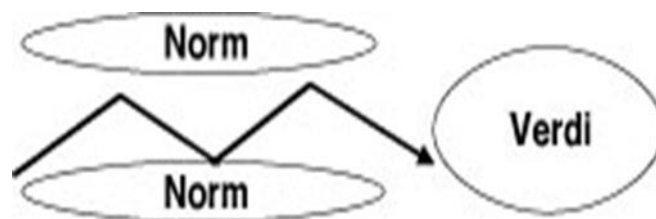
Bismarckmodellen

Beveridgemodellen

Dei seinaste 70 åra

- Verdier i helsetenesta (St. meld. nr. 26 (1999-2000))
 - Menneskeverdet som ukrenkeleg fenomen
 - Forsvarlege tenester
 - Likeverdige tenester
 - Føreseielege tenester

Skjønnsutøving

- Fritt etter Petter Øgar (Utposten, 1996)
 - Kva er dei relevante forholda?
 - Kva er den relevante kunnskapen?
 - Kor stor er sannsynlegheita/kva er uvissa?
 - Relevante verdiavvegingar
- Innanfor rettsteori
 - Rettsbunde skjønn (rettsanvendelsesskjønn)
 - Fritt skjønn

Etikkmodell for praksis

- Henriksen, J.-O. og Vetlesen, A. J.
 - Kva er problemets **kjerne**?
 - Finst det **likskap** med andre situasjonar?
 - Kva er **omstenda**?
 - Kva er **konsekvensane**?
- Frå: *Nærhet og distanse*. 3. utg. Oslo: Gyldendal, 2006